

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนใน
การปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น
Participatory Learning Model between School and Community in
Organic Agriculture using Organic Principles of Environmental Education
to the Consciousness Development in the Local Community

ARTICLE INFO

Article history:

Received 5 October 2018

Revised 17 December 2019

Accepted 21 December 2019

Available Online 19 February 2020

อารวรรณ์ อาจหาญ^{1*}, อุดร อรกุล²

ทรงศักดิ์ จีระสมบัติ³ และ สมเกียรติ เพ็งรัตน์⁴

Arwon Arthan^{1*}, Udon Oragul²,

Songsak Jeerasombat³ and Somkeart Pengrat⁴

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) to study states, 2) to develop the model, and 3) study the effect of participatory learning model between school and community in organic agriculture using organic principles of environmental education to the conscious mind development in the Local Community and there was divided into 3 phases. The population and sample group were (1) 85 schools, (2) 73 informants by purposive sampling technique. Statistical data analyzed were mean, standard deviation, t-test, and descriptive statistics.

The research revealed that Phase 1: concerning the demand condition of informants in the local have needs and demands at a high level; Phase 2: effect of the model developed was appropriate and feasible to bring the actual practice at a higher level; Phase 3: effect of the model implementation found that students had overall learning performance in 3 sides based on curriculum's fixed that there have after average score high more than before at 0.01 significance.

KEYWORDS: PARTICIPATION LEARNING MODEL / ORGANIC AGRICULTURE /
ENVIRONMENTAL EDUCATION / CONSCIOUSNESS

¹ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประเทศไทย
Doctor of Education (Educational Management for Local Development) Faculty of Education
Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

² ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประเทศไทย
Doctor of Philosophy (Educational Management for Local Development) Faculty of Education
Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

^{3,4} อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประเทศไทย
Lecture in Faculty of Political Science and Public Administration Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

* Corresponding author; E-mail address: numnim.dorn@hotmail.com doi: 10.14456/joe.2020.13

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบ และ 3) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น แบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำนวน 85 โรงเรียน 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 73 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย, ร้อยละ, ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test และสถิติเชิงบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า ระยะที่ 1 ด้านสภาพความต้องการของผู้ให้ข้อมูลในชุมชน มีระดับความต้องการที่ได้จากงานวิจัยนี้ทั้งหมด 7 ด้าน และมีความต้องการและความจำเป็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ระยะที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ระยะที่ 3 ผลการใช้รูปแบบ พบว่า นักเรียนมีสมรรถนะทางการเรียนรู้โดยรวมทั้ง 3 ด้าน ตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม / การปลูกข้าวอินทรีย์ / หลักการทางสิ่งแวดล้อมศึกษา / จิตสำนึกรักท้องถิ่น

บทนำ

วิถีชีวิตของคนไทยที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบทไม่เหมือนกันทั้งประเทศ ด้วยสาเหตุที่แต่ละภูมิภาคมีสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการเคลื่อนย้ายของประชากร กลุ่มเผ่าพันธุ์ อันเป็นผลมาจากปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดเวลา จึงทำให้สังคมไทยในแต่ละภูมิภาคแตกต่างกันออกไป และวิถีชีวิตชาวชุมชนชนบทก็เปลี่ยนแปลงไป มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นเรื่อย ๆ มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาอย่างไม่มีการขบคิด จนทำให้ชาวชุมชนชนบทในสังคมไทยมีการดำเนินชีวิตประจำวันที่ต้องปรับตัวเองและชุมชนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมและวัฒนธรรม สังคมไทย คือ กลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินต่อเนื่องกันมา ในพื้นที่ที่มีขอบเขตจำนวนหนึ่ง บุคคลที่อยู่ในสังคมหนึ่งล้วนต้องพึ่งอาศัย และมีการะหน้าที่ที่เป็นภาระส่วนตัวครอบครัว และภาระหน้าที่ต่อชุมชน ได้แก่ การปกป้องรักษาความสงบเรียบร้อยให้ชุมชนการปฏิบัติหน้าที่ใน การส่งเสริมสถาบันศาสนา เพื่อเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจให้สงบ เป็นต้น และด้วยเหตุที่สังคมต้องการความมั่นคงปลอดภัยเป็นพื้นฐาน ชุมชนแต่ละแห่งจึงต้องมีความสามัคคีกันมีอุดมการณ์ร่วมกัน อันเนื่องมาจากพัฒนาการของแต่ละชุมชนไม่เท่ากัน ซึ่งคำว่า “ชุมชน” คือกลุ่มทางสังคมที่มีจิตสำนึกร่วมกัน มีกิจกรรมร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน ผูกพันเอื้ออาทรกันร่วมมือ พึ่งพาอาศัยกันในลักษณะเครือข่าย ภายใต้วัฒนธรรมเดียวกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน (สนธยา พลศรี, 2550)

กระบวนการจัดการศึกษาไทยปัจจุบันที่มุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นสำคัญ เพราะต้องมีการจัดลำดับความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของหน่วยงานทางการศึกษาของประเทศทำให้กระบวนการสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นถูกลดความสำคัญ ปล่อยให้เป็นที่มาขององค์กรทางสังคมจัดการตนเอง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายที่เรียนจบแล้ว ที่ไม่สามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ จึงต้องลงทะเบียนเข้าสู่ตัวเมืองเพื่อหารายได้เพราะองค์กรทางสังคมขาดความเข้มแข็งในการส่งผ่านความรู้สู่เยาวชน (วิชัย ภูโยธิน, 2553) ซึ่งที่กล่าวมาทั้งหมด บริบทของนักเรียน ชุมชนบ้านหมากมาย ก็สอดคล้องกับผลการศึกษาดังกล่าว

การปลูกข้าวอินทรีย์ เป็นวิถีชุมชนแต่ดั้งเดิมของชุมชนบ้านหมากมายที่ควรอนุรักษ์ ใช้เวลาในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านหมากมายมีพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกข้าว สอดคล้องกับวิถีชุมชนที่นักเรียนร่วมกับ ชุมชนในการปฏิบัติร่วมกัน เมื่อกล่าวโดยสรุป ในปัญหา สาเหตุ และผลกระทบตามที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้แสวงหา แนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้ หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนด้วยการศึกษาบริบท ปัจจัยหรือองค์ประกอบ พัฒนาและสร้างรูปแบบจากหมู่บ้านที่มีดำเนินงานตามแนวทางหลักสิ่งแวดล้อมศึกษา แล้วนำรูปแบบจำลองที่ได้ ดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏชาวบ้านในพื้นที่ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบจำลองและให้ข้อเสนอแนะก่อน ที่จะนำไปดำเนินการใช้ทดลองรูปแบบต่อไป ด้วยกิจกรรมที่เป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของ ชาวชุมชนชนบทที่กำหนดกิจกรรมขึ้นเองจากชาวชุมชนชนบท เพื่อเป้าหมายในการวิจัยและพัฒนาก่อสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน จนเป็นการกระตุ้น และผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนความพอเพียงให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกระทำการดำเนินชีวิตที่พึ่งพาเพียงแบบ พึ่งตนเอง มีความพอประมาณอย่างเหมาะสมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ผู้วิจัย จึงได้รูปแบบการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อเสริมสร้าง จิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนเพื่อสร้างโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น ความหลากหลาย ของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น คุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้กระบวนการทางสิ่งแวดล้อมศึกษา การประยุกต์ใช้แนวคิดใน 6 ด้านตามจุดมุ่งหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามแนวคิดของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536), Joyce Weil (1986), ทิศนา ขัมมณี (2551), วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2551) คือ 1. ความตระหนัก 2. ความรู้ 3. เจตคติ 4. ทักษะ 5. ความสามารถประเมินผล และ 6. การมีส่วนร่วมโดยศึกษา แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จนได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น 4 ขั้นได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้าง ความตระหนัก ขั้นที่ 2 เข้าใจปัญหา ขั้นที่ 3 หาวิธีแก้ปัญหา และขั้นที่ 4 หาวิธีอนุรักษ์และประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนา จิตสำนึกรักท้องถิ่นสำหรับนักเรียน

วัตถุประสงค์

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลัก ทางสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นของชุมชน มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าว อินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน ตามสภาพการจัดการเรียนรู้ใน ปัจจุบัน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้ หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นของชุมชน
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์ โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อพัฒนารูป แบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน ในการปลูกข้าวอินทรีย์ โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น และผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย เป็น 3 ระยะคือ ศึกษาสภาพแบบมีส่วน ร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษา พัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วน

ร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น และศึกษาผลของการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น ตลอดทั้งเปรียบเทียบระดับจิตสำนึก ในแต่ละระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น และระดับจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น

ระยะที่ 3 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น และศึกษาระดับจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนหลังการใช้รูปแบบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. แบบสัมภาษณ์ครู ชุมชนชาวบ้าน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยกำหนดประเด็นคำถามสำหรับกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ประเด็นคำถามสำหรับการเรียนรู้ตามหลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษา (ครอบคลุมด้านความตระหนัก ความรู้ เจตคติ ทักษะ ความสามารถ ประเมินผล การมีส่วนร่วม) และประเด็นคำถามสำหรับการมีส่วนร่วม (ครอบคลุมด้านวางแผน กระทำ ตรวจสอบ แก่ไข) ซึ่งแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ชุด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและกลุ่มแบบกึ่งโครงสร้าง

2. แบบสอบถามชุมชนชาวบ้าน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นข้อมูลประกอบการสัมภาษณ์ในข้อ 1.1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจำนวน 1 ชุด แยกเป็น 4 ตอนได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่าง ได้แก่ ชื่อ ที่อยู่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพ สมรส รายได้เฉลี่ย การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชน ตำแหน่งในชุมชน และการเป็นสมาชิกองค์กรในชุมชน

ตอนที่ 2 ระดับปฏิบัติตนในการเรียนรู้ตามหลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาในการปลูกข้าวอินทรีย์ โดยให้เลือกตอบ 5 ตัวเลือก (Rating Scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ระดับปฏิบัติตนการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน การปลูกข้าวอินทรีย์ โดยให้เลือกตอบ 3 ตัวเลือก (Rating Scale) ได้แก่ ทำประจำทำบางครั้ง และนาน ๆ ทำครั้ง และ

ตอนที่ 4 คำถามปลายเปิดด้านความคิดเห็นข้อเสนอแนะในการเรียนรู้ตามหลักสิ่งแวดล้อมศึกษา และการมีส่วนร่วม

3. แบบประเมินรูปแบบเป็นการสัมภาษณ์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีต่อรูปแบบแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถาม 1 ข้อ และเป็นประเภทเลือกตอบ 5 ตัวเลือก (เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด) ตอนที่ 2 คำถามปลายเปิดสำหรับเสนอแนะรูปแบบและอื่น ๆ

4. แบบสอบถามระดับความคิดเห็นด้านจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถาม 1 ข้อ และเป็นประเภทเลือกตอบ 5 ตัวเลือก (เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด) ตอนที่ 2 คำถามปลายเปิดสำหรับเสนอแนะรูปแบบและอื่น ๆ

5. แบบประเมินกระบวนการระหว่างดำเนินการ 5 ระยะ และแบบประเมินหลังเสร็จสิ้นกระบวนการ เพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบ เป็นลักษณะการประเมินการปฏิบัติ กิจกรรมระดับดำเนินงาน 5 ระดับ จากมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

6. แบบสังเกตพฤติกรรมการมีจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 1 ดังต่อไปนี้

1. ทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามเพื่อขออนุญาตลงพื้นที่วิจัยแจ้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 และโรงเรียนบ้านหมากมาย

2. ประสานเจ้าหน้าที่งานพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลในแต่ละหมู่บ้าน

3. ลงพื้นที่เพื่อสังเกตและดูบันทึกข้อมูลบริบททั่วไปและจัดหมวดหมู่กิจกรรมพอเพียงตามกรอบแนวคิดที่วางไว้ ในแบบสัมภาษณ์

4. ศึกษารายงานของหมู่บ้านจากเอกสารและจัดทำกรอบบัญชีรายชื่อประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป พร้อมจำแนกรายชื่อตามการเป็นและไม่เป็นสมาชิกองค์กรกลุ่มในชุมชน และสอบถามหาบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่มของแต่ละหมู่บ้าน

5. จัดเตรียมสมุดบันทึกทั่วไปและแบบสัมภาษณ์พร้อมประสานงานกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาเชิงลึก พร้อมนัดหมายไว้ล่วงหน้า โดยใช้หลักการยืนยันคุณภาพข้อมูลด้วยแหล่งข้อมูลของเทคนิคสามเส้า (Triangulation) คือ กลุ่มผู้นำ/คณะกรรมการ และชาวชุมชนชนบททั่วไป

6. นำแบบสอบถาม นำแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ทั้งโครงสร้างที่สร้างไว้ ไปสังเกต สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และเก็บข้อมูลตามบริบทของงานวิจัยในการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามของชุมชนชาวบ้าน โดยการจัดเวทีชาวบ้าน

7. นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และแยกหมวดหมู่องค์ประกอบของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม

8. นำแบบสอบถามระดับจิตสำนึกสอบถามกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 จำนวน 73 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 2 การจัด Focus Group เพื่อพัฒนารูปแบบฯ ดังต่อไปนี้

1. ทำหนังสือเชิญกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 ท่านจากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2. ประสานสถานที่ และจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เอกสารในการประชุม

3. จัดกิจกรรม Focus Group การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 3 เพื่อประเมินการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนและเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามวัดระดับจิตสำนึกของนักเรียนหลังการใช้รูปแบบ

4. เก็บข้อมูลแบบสอบถามวัดระดับจิตสำนึกกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2560 หลังการใช้รูปแบบ

5. นำแบบประเมินกระบวนการและประเมินหลังเสร็จสิ้นกระบวนการสอบถามระดับจิตสำนึกสอบถามกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 73 คน ตามระยะการวิจัย

6. ผู้วิจัยสรุปผลการบันทึกการสังเกตพฤติกรรมด้านจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน

7. วิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลแก่อาจารย์ที่ปรึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การจัดกระทำกับข้อมูล มีดังนี้

1.1 กรณีแบบสอบถาม แบบประเมิน กรณีข้อมูลเชิงปริมาณ ได้นำเข้าข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์สำหรับการประมวลผลหรือการจัดการข้อมูลเพื่อตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นด้วยการพิจารณาค่าของข้อมูลที่ผิดปกติ ข้อมูลที่สูญหายไป ในขณะที่ป้อนข้อมูล แล้วทำการแก้ไข

1.2 กรณีแบบสัมภาษณ์ สังเกตและข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเชิงคุณภาพได้ทำการประมวลผลด้วยการจัดหมวดหมู่ ติความ แยกแยะข้อมูลตามวัตถุประสงค์และโครงสร้างเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัยในแต่ละระยะที่ศึกษา

2. การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

2.1 สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณได้ทำการแจกแจงความถี่ข้อมูลในแต่ละตอนของแบบสอบถามเพื่อแจกแจงนับหาค่าจำนวน ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าผิดปกติ (Outlier) ค่าข้อมูลที่สูญหาย (Missing) แล้วพิจารณาปรับปรุงแก้ไขก่อนวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำคะแนนเฉลี่ยโดยภาพรวมและรายด้านของการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาฯ ไปเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2.2 เตรียมนำคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบกับจุดมุ่งหมายของการวิจัยและทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยการเรียนรู้ตามหลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาและการมีส่วนร่วม

2.3 กรณีวิเคราะห์โดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียวเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกก่อน-หลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน

2.4 แบบประเมินกระบวนการเพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบ นำคะแนน 5 ระดับ แปลงเป็นคะแนนร้อยละ

2.5 สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้หลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเตรียมสร้างรูปแบบจากข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด นำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน

2.6 นำข้อมูลจากข้างต้นมาสังเคราะห์และทำการพัฒนารูปแบบฯ แล้วนำข้อมูลและรูปแบบที่ได้ไปขอรับคำปรึกษาปราชญ์ชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำมาปรับปรุง

2.7 นำรูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน ไปเผยแพร่ และทดลองใช้ต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่หาคุณภาพเครื่องมือ ใช้สถิติเพื่อการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้านการเรียนรู้ตามหลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาและการมีส่วนร่วม ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient หรือ α -Coefficient) ส่วนการหาค่าอำนาจจำแนก ใช้ Item-total Correlation

2. สถิติพื้นฐานใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างนำเสนอด้วยค่าจำนวน ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. สถิติหาประสิทธิภาพกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ใช้ค่าร้อยละ

4. สถิติทดสอบสมมติฐานใช้สถิติการทดสอบ t-test (Dependent Sample) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยระยะที่ 1 สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการนำหลักสิ่งแวดล้อมศึกษามาใช้ในการปลูกข้าวอินทรีย์ของชุมชนชาวบ้านในภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมาก

2. การปฏิบัติตนของชุมชนชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนการปลูกข้าวอินทรีย์ อยู่ในระดับนาน ๆ ครั้งหรือไม่ได้ปฏิบัติ

3. ระดับจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนก่อนการใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก และผลการวิจัยที่พบว่า การปฏิบัติตนของชุมชนชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนการปลูกข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับนาน ๆ ครั้งหรือไม่ปฏิบัติ ผู้วิจัยเห็นว่า การดำเนินงานในด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน ยังขาดรูปแบบที่เป็นรูปธรรม ขาดโครงการหรืองานวิจัยสนับสนุน ซึ่งโดยบทบาทหน้าที่ สถานศึกษาไม่ได้มีบทบาทโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินฉนวนตร ปะโคทั้ง (2549) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่นโดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากบุคคลหลักจำนวน 44 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารการสัมภาษณ์ระดับลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตและจดบันทึก พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่นมีอยู่ 5 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ การมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การมีส่วนร่วมแบบเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน การมีส่วนร่วมในการระดมทุน และการมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยทั้ง 5 กลุ่มมีความเกี่ยวข้องและมีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกันรูปแบบที่เป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น 5 ประการ คือ การระดมความคิด การร่วมวางแผนการร่วมลงมือทำการร่วมติดตามประเมินผล และการรับประโยชน์ร่วมกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประดิษฐ์ นัตทะยาย (2549) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการบูรณาการกองทุนชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น พบว่า แนวคิดและรูปแบบการบริหารจัดการกองทุนชุมชนจัดตั้งขึ้นโดยนโยบายรัฐ

ผลการวิจัยระยะที่ 2 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ทรงคุณวุฒิในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ทรงคุณวุฒิในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากและรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่นมีองค์ประกอบของรูปแบบ คือ 1. แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน 2. วัตถุประสงค์ 3. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ (ขั้นการสร้างตระหนัก, ขั้นเข้าใจปัญหา, ขั้นหาวิธีแก้ปัญหา, ขั้นหาวิธีอนุรักษ์และประยุกต์ใช้) 4. ระบบสังคม 5. หลักการตอบสนองและ 6. ระบบสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยเห็นว่า การมีรูปแบบเพื่อให้ชุมชน ครู นักเรียน ได้ดำเนินงานตามรูปแบบ ส่งผลต่อการดำเนินงานที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ โกลด์ (Gold, 2000) ได้ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครองและนักการศึกษาซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลิปปินส์ ผลการศึกษา พบว่า การจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัวกับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้าง การอ่าน

ออกเขียนได้และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชน ดังนั้น การสร้าง
หุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษา ทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและ
วัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน

ผลการวิจัยระยะที่ 3 ผลการเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษา
เพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ .05 และรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
ระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น
มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ $E1/ E2 = 83.50/91.50$ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพด้านกระบวนการ (E1) และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2)
ของรูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้
หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น

การประเมิน	ค่าเฉลี่ยร้อยละของการทดสอบ	ค่าเฉลี่ยร้อยละ
กระบวนการ		*83.50
ครั้งที่ 1	83.33	
ครั้งที่ 2	87.44	
ครั้งที่ 3	85.57	
ครั้งที่ 4	82.33	
ครั้งที่ 5	81.34	
ผลลัพธ์		*91.50

$$E1/ E2 = 83.50/91.50$$

ผลการเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
ระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น
สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยเห็นว่า ถ้าผู้บริหาร ครู ชุมชนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนา
การจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจัง สามารถพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนได้จริง โดยอาศัยกิจกรรมที่เป็น
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรถพร บุษปง (2551) ที่ได้ศึกษาผลการพัฒนาจิตสำนึกใน
การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาประกอบการ
ประเมินตามสภาพจริง พบว่า 1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการใช้กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาประกอบการ
ประเมินตามสภาพจริงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมทั้ง 2 ด้านสูงขึ้นทุกสัปดาห์ 2. หลังการใช้
กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาประกอบการประเมินตามสภาพจริง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์
ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้หลักทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่น

ก่อนทดสอบ	จำนวนนักเรียน	ค่าเฉลี่ย	ΣD	ΣD^2	t
ก่อนใช้รูปแบบ	73	3.56	147	1744	*4.47
หลังใช้รูปแบบ	73	4.74			

*T (0.05, df = 72) = 1.942

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R & D) โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Method) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้กระบวนการทางสังคม โดยมีประเด็นอภิปราย 3 ประเด็นคือ 1) การศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้กระบวนการทางสังคม 3) ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีรายละเอียดดังนี้

สภาพปัญหาการเรียนการสอนของครูเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ครูไม่เคยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการทางสังคมแต่เคยใช้กระบวนการทางสังคมมาช่วยในการจัดการเรียนรู้ ครูส่วนมากไม่เคยสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแต่ครูส่วนน้อยเคยสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โรงเรียน ครูขาดการรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเอาไว้อย่างเป็นระบบ ครูส่วนมากเคยจัดการเรียนรู้ถึงความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ครูเคยจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ครูเคยจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีต่อการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ครูเคยศึกษากระบวนการทางสังคมแต่ครูทุกคนไม่เคยศึกษากระบวนการส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่น เหตุที่สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นมีสภาพตามที่ปรากฏอาจเป็นเพราะครูมีภาระที่ต้องจัดการเรียนรู้เพื่อยกผลสัมฤทธิ์ตามนโยบายของภาครัฐจึงมุ่งเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ ครูมีคาบสอนมากเกินไป การพัฒนารูปแบบต้องศึกษาและทำความเข้าใจค่อนข้างมากครูผู้สอนจึงไม่ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นแต่ครูทุกคนเคยใช้กระบวนการทางสังคมมาช่วยในการจัดการเรียนรู้อาจเป็นเพราะกระบวนการทางสังคมเป็นความรู้พื้นฐานที่ครูผู้สอนมีอยู่และครูเห็นประโยชน์จึงถูกนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรมและครูไม่เคยสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอาจเป็นเพราะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขาดการสืบทอดความรู้ไว้จนไม่สามารถรวบรวมเอาไว้อย่างเป็นระบบได้ ที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปาริฉัตร สีลาเลอเกียรติ (2554) ครูผู้สอนมีคาบสอนมากเกินไปและมีความรับผิดชอบนอกจากงานสอนในโรงเรียนค่อนข้างมากโดยเฉพาะการเร่งรัดปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐและสอดคล้องกับผลการศึกษาของ มรกต วัฒนศักดิ์ (2553) ครูส่วนมากยังเน้นการพัฒนาความรู้ความจำเป็นหลักให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะเจตคติ น้อยเกินไป โดยเฉพาะในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ต้องพัฒนาสิ่งเหล่านี้เพื่อเตรียมการเข้าเป็นพลเมืองของสังคมและพบว่า สภาพปัญหาทางสังคมอันเกิดจากการขาดจิตสำนึกรักท้องถิ่นที่ทำให้แรงงานจากภาคเกษตรกรรมอพยพเข้าสู่การขายแรงงานในเขตเมืองอุตสาหกรรมจะส่งผลถึงการเกิดปัญหาทางสังคมทั้งภายในตัวเมืองและชนบท นอกจากนี้ยังส่งผลให้กระบวนการทางสังคมต้องขาดหายไปด้วยที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ต้องการแข่งขันประกอบกับค่าครองชีพที่สูงขึ้นทำให้สถาบันทางสังคมบางส่วนต้องอ่อนแอลงหน้าที่อันสำคัญของภาครัฐที่จะต้องดำเนินการแต่ในสภาพความเป็นจริงกลับ

จัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้กระบวนการทางสังคม
3) ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีรายละเอียดดังนี้

สภาพปัญหาการเรียนการสอนของครูเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ครูไม่เคยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการทางสังคมแต่เคยใช้กระบวนการทางสังคมมาช่วยในการจัดการเรียนรู้ ครูส่วนมากไม่เคยสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแต่ครูส่วนน้อยเคยสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โรงเรียน ครูขาดการรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเอาไว้อย่างเป็นระบบ ครูส่วนมากเคยจัดการเรียนรู้ถึงความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ครูเคยจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ครูเคยจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีต่อการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ครูเคยศึกษากระบวนการทางสังคมแต่ละครูทุกคนไม่เคยศึกษากระบวนการส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่น เหตุที่สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นมีสภาพตามที่ปรากฏอาจเป็นเพราะครูมีภาระที่ต้องจัดการเรียนรู้เพื่อยกผลสัมฤทธิ์ตามนโยบายของภาครัฐจึงมุ่งเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ ครูมีคาบสอนมากเกินไป การพัฒนารูปแบบต้องศึกษาและทำความเข้าใจค่อนข้างมากครูผู้สอนจึงไม่ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่น แต่ครูทุกคนเคยใช้กระบวนการทางสังคมมาช่วยในการจัดการเรียนรู้ อาจเป็นเพราะ กระบวนการทางสังคมเป็นความรู้พื้นฐานที่ครูผู้สอนมีอยู่และครูเห็นประโยชน์จึงถูกนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรมและครูไม่เคยสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อาจเป็นเพราะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขาดการสืบทอดความรู้ไว้จนไม่สามารถรวบรวมเอาไว้อย่างเป็นระบบได้ ที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปาริฉัตร สีลาเลอเกียรติ (2554) ครูผู้สอนมีคาบสอนมากเกินไปและมีภาระความรับผิดชอบ นอกจากงานสอนในโรงเรียนค่อนข้างมากโดยเฉพาะการเร่งรัดปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐและสอดคล้องกับผลการศึกษาของ มรกต วัฒนศักดิ์ (2553) ครูส่วนมากยังเน้นการพัฒนาความรู้ความจำเป็นหลักให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะเจตคติน้อยเกินไป โดยเฉพาะในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ต้องพัฒนาสิ่งเหล่านี้เพื่อเตรียมการเข้าเป็นพลเมืองของสังคมและ พบว่า สภาพปัญหาทางสังคมอันเกิดจากการขาดจิตสำนึกรักท้องถิ่นที่ทำให้แรงงานจากภาคเกษตรกรรมอพยพเข้าสู่การขายแรงงานในเขตเมืองอุตสาหกรรม จะส่งผลถึงการเกิดปัญหาทางสังคมทั้งภายในตัวเมืองและชนบท นอกจากนี้ยังส่งผลให้กระบวนการทางสังคมต้องขาดหายไปด้วย ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ต้องการแข่งขันประกอบกับค่าครองชีพที่สูงขึ้นทำให้สถาบันทางสังคมบางส่วนต้องอ่อนแอลง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ โสภา ขลิปมันน์ (2553) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมที่เน้นเพื่อการก้าวหน้าทางเศรษฐกิจซึ่งต้องมีการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดกระบวนการผลิตเพื่อการส่งออกทำให้สถาบันครอบครัวเกิดความอ่อนแอ เกิดปัญหาทั้งในชุมชนเมืองและชนบท และสภาพปัญหาการส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นในภาครัฐ พบว่า บทบาทของภาครัฐในการส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่นมีอยู่ในขอบเขตที่จำกัดแต่จิตสำนึกรักท้องถิ่นส่วนมากเกิดจากบทบาทของภาคประชาสังคมและองค์กรภายในชุมชนท้องถิ่นหรือกระบวนการทางสังคมที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะผู้มีอำนาจในภาครัฐมุ่งส่งเสริมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากเกินไปและความขาดวิสัยทัศน์ในการมองภาพของสังคมที่ควรจะเป็นเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประเวศ ะสี (2551) การสร้างจิตสำนึกรักในถิ่นฐานบ้านเกิดต้องเป็นหน้าที่อันสำคัญของภาครัฐที่จะต้องดำเนินการแต่ในสภาพความเป็นจริงกลับพบอยู่เพียงภาคประชาสังคมเท่านั้นสำหรับกระบวนการส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่น พบว่า ต้องสร้างให้บุคคลเกิดการมองเห็นรู้ถึงประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นเห็นความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติเห็นมรดกแห่งวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและเห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ผลการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักในท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้กระบวนการทางสังคม มีความเหมาะสมในภาพรวมทุกองค์ประกอบและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบที่มีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีการเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน โดยเริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการ

เรียนรู้ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้กระบวนการทางสังคมในเขตพื้นที่การศึกษาวิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในขั้นตอนกระบวนการจัดการการเรียนรู้ (Syntax) มีระบบสังคม (Social System) ที่พร้อมคือทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคล กระบวนการทางสังคม (Socialization Process) ที่พร้อมต่อการจัดการเรียนรู้ มีการกำหนดบทบาทครู บทบาทกระบวนการทางสังคมและบทบาทนักเรียนที่ชัดเจนและสนองวัตถุประสงค์ของการศึกษา มีระบบการตอบสนอง (Principle of Reaction) ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และสร้างองค์ความรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับกระบวนการทางสังคมที่ครูได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบสนับสนุน (Support System) ที่เอื้อและส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 4 ขั้น นอกจากนี้ได้มีการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีผลงานทางด้านการพัฒนารูปแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบในแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบจากนั้นได้สร้างเครื่องมือประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ขึ้นคือ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเรื่องจิตสำนึกรักท้องถิ่น แบบวัดจิตสำนึกรักท้องถิ่น ที่มีขั้นตอนสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ William (1992) ที่ศึกษากระบวนการเกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่นที่ต้องสร้างให้บุคคลได้รับทราบประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น เห็นความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและเห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นท้องถิ่นกระบวนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับแนวคิดของ Joyce Weil และ Calhoun (2010) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ก่อนที่จะนำไปใช้อย่างแพร่หลายควรมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎีแนวคิดที่สนับสนุนการพัฒนารูปแบบนั้นและควรมีการศึกษาบริบทของสถานการณ์ที่ส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะตามที่ต้องการ ผลการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเรื่องจิตสำนึกรักท้องถิ่นก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นในภาพรวมนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองพบว่านักเรียนมีผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีผลการเรียนรู้เฉลี่ยก่อนเรียนที่ 9.07 และมีผลการเรียนรู้เฉลี่ยหลังเรียนที่ 41.70 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาความรู้เรื่องจิตสำนึกรักท้องถิ่นได้จริงเพราะรูปแบบได้ผ่านกระบวนการที่มีความน่าเชื่อถือ ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์จริง ผ่านการสังเกต สัมภาษณ์ อภิปราย ซักถาม การจดบันทึก ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี ที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ William (1992) การที่จะทำให้บุคคลมีความรู้ความเข้าใจเรื่องจิตสำนึกรักท้องถิ่นต้องทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจถึงประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นรับรู้ถึงความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและเห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อตัวบุคคล ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น พบว่า รายการที่วัดจิตสำนึกรักท้องถิ่นจำนวน 20 รายการ นักเรียนกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านจิตสำนึกสูงขึ้นตั้งแต่ระดับมากถึงมากที่สุดทุกรายการเป็นเพราะผู้เรียนได้รับการพัฒนาผ่านรูปแบบที่ได้รับการออกแบบมาอย่างถูกต้องตามวิธีการของสอดคล้องกับผลการศึกษาของ โสภะ ขิปลมณีน (2553) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมที่เน้นเพื่อการก้าวหน้าทางเศรษฐกิจซึ่งต้องมีการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดกระบวนการผลิตเพื่อการส่งออกทำให้สถาบันครอบครัวเกิดความอ่อนแอ เกิดปัญหาทั้งในชุมชนเมืองและชนบทและสภาพปัญหาการส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นในภาครัฐ พบว่า บทบาทของภาครัฐในการส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่นมีอยู่ในขอบเขตที่จำกัดแต่จิตสำนึกรักท้องถิ่นส่วนมากเกิดจากบทบาทของภาคประชาสังคมและองค์กรภายในชุมชนท้องถิ่นหรือกระบวนการทางสังคมที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะผู้มีอำนาจในภาครัฐมุ่งส่งเสริมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากเกินไปและสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประเวศ วะสี (2551) การสร้างจิตสำนึกรักในถิ่นฐานบ้านเกิดต้องเป็น

อยู่เพียงภาคประชาสังคมเท่านั้น สำหรับกระบวนการความขาดวิสัยทัศน์ในการมองภาพของสังคมที่ควรจะเป็นเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมที่ส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่น พบว่า ต้องสร้างให้บุคคลเกิดการมองเห็นถึงประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นเห็นความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติเห็นมรดกแห่งวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและเห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้กระบวนการทางสังคมมีความเหมาะสมในภาพรวมทุกองค์ประกอบและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบมีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีการเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน โดยเริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้กระบวนการทางสังคมในเขตพื้นที่การศึกษาวิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในขั้นตอนกระบวนการจัดการเรียนรู้ (Syntax) มีระบบสังคม (Social System) ที่พร้อมคือทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคล (กระบวนการทางสังคม Socialization Process) ที่พร้อมต่อการจัดการเรียนรู้ มีการกำหนดบทบาทครู บทบาทกระบวนการทางสังคมและบทบาทนักเรียนที่ชัดเจนและสนองวัตถุประสงค์ของการศึกษามีระบบการตอบสนอง (Principle of Reaction) ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และสร้างองค์ความรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับกระบวนการทางสังคมที่ครูได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบสนับสนุน (Support System) ที่เอื้อและส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 4 ขั้น นอกจากนี้ได้มีการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีผลงานทางด้านการพัฒนารูปแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบในแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบ

จากนั้นได้สร้างเครื่องมือประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ขึ้น คือแผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเรื่องจิตสำนึกรักท้องถิ่น แบบวัดจิตสำนึกรักท้องถิ่น ที่มีขั้นตอนสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ William (1992) ที่ศึกษากระบวนการเกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่นที่ต้องสร้างให้บุคคลได้รับทราบประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นเห็นความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและเห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นท้องถิ่นกระบวนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับแนวคิดของ Joyce Weil และ Calhoun (2010) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ก่อนที่จะนำไปใช้อย่างแพร่หลายควรมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎีแนวคิดที่สนับสนุนการพัฒนารูปแบบนั้นและควรมีการศึกษาริบทของสถานการณ์ที่ส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะตามที่ต้องการผลการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเรื่องจิตสำนึกรักท้องถิ่นก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นในภาพรวมนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองพบว่านักเรียนมีผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีผลการเรียนรู้เฉลี่ยก่อนเรียนที่ 9.07 และมีผลการเรียนรู้เฉลี่ยหลังเรียนที่ 41.70 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาความรู้เรื่องจิตสำนึกรักท้องถิ่นได้จริงเพราะรูปแบบได้ผ่านกระบวนการที่มีความน่าเชื่อถือ ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์จริง ผ่านการสังเกต สัมภาษณ์ อภิปราย ซักถาม การจดบันทึก ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี ที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ William (1992) การที่จะทำให้บุคคลมีความรู้ความเข้าใจเรื่องจิตสำนึกรักท้องถิ่นต้องทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจถึงประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นรับรู้ถึงความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและเห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อตัวบุคคล ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น พบว่า รายการที่วัดจิตสำนึกรักท้องถิ่นจำนวน 20 รายการ นักเรียนกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านจิตสำนึกสูงขึ้นตั้งแต่ระดับมากถึงมากที่สุดทุกรายการเป็นเพราะผู้เรียนได้รับการพัฒนาผ่านรูปแบบที่ได้รับการออกแบบมาอย่างถูกต้องตาม

วิธีการของผู้เชี่ยวชาญและผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง มีการสังเกต สัมภาษณ์ อภิปรายซักถาม จึงทำให้ผู้เรียนมีระดับจิตสำนึกที่สูงขึ้น ที่สอดคล้องกับแนวคิดในการวัดจิตสำนึกของ สมพร สุทัศน์ (2544) ที่ว่าการวัดจิตสำนึกเป็นการวัดสิ่งที่เป็นนามธรรม ควรใช้คำถามที่มีระดับคะแนนเป็น 1 2 3 4 และ 5 ตามรูปแบบของลิเคิร์ท และสอดคล้องกับแนวคิดของ Bugental Goodnow และ Grusec (2006) และ สุพัตรา สุภาพ (2554) กระบวนการทางสังคมอันประกอบด้วย ครอบครัว สถาบันการศึกษา เพื่อน ผู้รู้ในชุมชน กลุ่มอาชีพ และสื่อมวลชนสามารถสร้างองค์ความรู้ ทักษะ และจิตสำนึกให้กับบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพและพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีระดับจิตสำนึกหลังเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นเพราะนักเรียนกลุ่มทดลองได้รับการเรียนรู้ที่ผ่านรูปแบบที่ได้รับการออกแบบมาอย่างถูกต้องตามวิธีการของผู้เชี่ยวชาญผ่านกระบวนการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ สังเกต สัมภาษณ์อภิปราย ซักถาม แต่นักเรียนกลุ่มควบคุมได้รับการจัดการเรียนรู้ที่ไม่ผ่านกระบวนการที่กล่าวข้างต้นจึงมีระดับจิตสำนึกที่ต่ำกว่า สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุพัตรา สุภาพ (2554) กระบวนการทางสังคมอันประกอบด้วย ครอบครัว สถาบันการศึกษา เพื่อน ผู้รู้ในชุมชน กลุ่มอาชีพและสื่อมวลชนสามารถสร้างองค์ความรู้ ทักษะ และจิตสำนึกให้กับบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพนักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมมารเข้าเป็นสมาชิกของชุมชน ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น หลังการได้รับการพัฒนาตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้น อาจมีสาเหตุมาจาก การมีระดับจิตสำนึกที่สูงขึ้นของนักเรียนทำให้เกิดความต้องการที่จะทำให้ประวัติศาสตร์ ทรัพยากร วัฒนธรรม ที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้รับการพัฒนาและอนุรักษ์ให้อยู่คู่กับท้องถิ่นตลอดไป ที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ William (1992) บุคคลที่มีระดับจิตสำนึกรักท้องถิ่นสูง จะมีพฤติกรรมในการ พัฒนา อนุรักษ์ความเป็นท้องถิ่น เพื่อประโยชน์และแสดงเอกลักษณ์ให้กับท้องถิ่นตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปเผยแพร่ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ให้โรงเรียน ที่สนใจ มีพื้นที่เพียงพอ นำไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การนำชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน หรือ การสนับสนุนกิจกรรม
2. โรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชน ท้องถิ่น อย่างจริงจังในการพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน โดยใช้กิจกรรมของชุมชน ผู้ปกครองในท้องถิ่น
3. ควรมีการพัฒนาครู ผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ในการดำรงชีวิตแบบพอเพียง ตามแนวทางที่มีในชุมชน
4. โรงเรียนควรเป็นผู้มีบทบาทหลัก ในการมีส่วนร่วมกับชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และพัฒนาจิตสำนึกเยาวชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการประยุกต์การเรียนการสอนด้านการพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่นแก่นักเรียน
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยมีนักเรียนเป็นฐาน เพื่อการส่งเสริมอาชีพในชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสำนึกรักท้องถิ่นอีกแนวทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- จินณวัตร ปะโคทั้ง. (2549). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น
โรงเรียนกันทรารมณี จังหวัดศรีสะเกษ (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา,
ชลบุรี.
- ทศนา แคมมณี. (2547). ศาสตร์การสอน (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
_____. (2551). ศาสตร์การสอน (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับสังคมไทย. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประดิษฐ์ นิตะยาย. (2549). การพัฒนารูปแบบการบูรณาการกองทุนชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลหนองบัว
อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
ขอนแก่น.
- ประเวศ วะสี. (2551). สุขภาวะที่สมบูรณ์. หมอชาวบ้าน, 352
- ปาริฉัตร ลีลาเลอเกียรติ. (2554). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาธุรกิจโรงเรียนและ
ชุมชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- มรกต วัฒนศักดิ์. (2553). โรงเรียนอนุบาลเอกชน : การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้จากฐานภูมิปัญญาพื้นบ้าน
อีสานด้านการดูแลพัฒนาการเด็ก (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
มหาสารคาม.
- วิชัย ภูโยธิน. (2553). หน้าที่พลเมือง ม.4-ม.6. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์
_____. (2553). หน้าที่พลเมืองและการดำเนินชีวิตในสังคม. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- สนธยา พลศรี. (2550). เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สมพร สุทัศน์ีย์. (2554). มนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพัตรา สุภาพ. (2554). กลยุทธ์ทำธุรกิจได้พัน ๆ ล้านบาท. *for Quality*, 17(161), 80-82.
- โสภณ ขปิลมันน์. (2553). การแสดงออกทางใบหน้า. *วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข*, 4(1), 26-30.
- อรวรรณ บุญส่ง. (2551). ผลการพัฒนาจิตสภานิกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 โดยใช้กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาประกอบการประเมินตามสภาพจริง (ปริญญาโทบริหารการศึกษา
การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- Bugental, D. B., and Grusec, J. E. (2006). Socialization Processes. In Eisenberg, N., Damon, W.,
and Lerner, R. M. (Eds.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and
personality development*. John Wiley & Sons Inc.
- Calhoun, C. (2010). The idea of emergency: humanitarian action and global (dis)order. in
Fassin, D. and Pandolfi, M. (eds). *Contemporary states of emergency: the politics of
military and humanitarian intervention*. New York: Zone Books.
- Gold, S. E. (2000). Community organizing at a neighborhood high school : Promises and
dilemmas in building parent - educator partnership and collaborations.
Pro Quest Digital Dissertations, 60(7), 295.
- Joyce, B., and Weil, M. (1996). *Model of teaching*. Boston: Allyn and Bacon.
- William, L. K. (1992). An empirical validation of the theory of transformational leadership in
secondary in Singapore. *Dissertation Abstracts International*, 52(14), 602-A.